

هم‌تدریسی

مروری بر نظریه‌ها و روش‌های

تدریس مشارکتی معلمان

دکتر عبدالرضا سبحانی

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب

سمیه مهدی

دانشجوی دکتری رشته تکنولوژی آموزشی

به‌طور معمول تدریس یک حرفه فردی است، اما تغییرات پرشتاب و درهم تنیدگی رشته‌های تحصیلی و عناوین درس‌ها و شرایط خاص و تنوع یادگیرندگان و همچنین افزایش انتظارات برای تضمین کیفیت جریان آموزش در مدرسه و دانشگاه موجب شکل‌گیری «نظریه هم‌تدریسی» یعنی همکاری دو یا چند معلم برای تدریس یک درس شده است. در سال‌های اخیر هم‌تدریسی به‌عنوان یکی از گزینه‌های قابل اطمینان برای رسیدن به کیفیت برتر در کارکرد آموزشی مدرسه و دانشگاه مطرح شده است. البته به دلیل عادت معلمان به تدریس انفرادی، در مقابل این روش کلاس‌داری مقاومت‌ها و با رفتارهای محتاطانه‌ای وجود دارد. این رویکرد تدریس تاکنون به‌طور جدی در مدارس و دانشگاه‌های ایران مدل‌سازی نشده است. هر چند به‌صورت غیررسمی و موردی بعضی معلمان با توافق یکدیگر این روش را به‌صورت محدود تجربه کرده‌اند اما هنوز در نظام و فرهنگ کلاس‌داری ایران جایگاه روشنی ندارد! بنابراین، علی‌رغم ویژگی‌های مثبت هم‌تدریسی، این نوع از تدریس در مدارس ما کمتر رایج شده و به ندرت مورد مطالعه قرار گرفته است! این مقاله به دنبال غنی‌سازی ادبیات نظری هم‌تدریسی است تا درک و دانش معلمان درباره این مفهوم ارتقا یابد و زمینه لازم برای فراهم نمودن امکان تجربه محدود و پژوهش وسیع‌تر درباره این نوع تدریس در مدارس فراهم شود.

خاطرش نخواهد رفت و برای همه وجودش مطلوب خواهد بود.

● صرفاً تعاملات درسی نداشته باشید. راجع به مسائل اجتماعی، اخلاقی، شغلی و... زمانی راه هر چند کوتاه، به گپ‌وگفت اختصاص دهید. هر معلمی می‌تواند حتی با گفتن یک خاطره، هم به دانش‌آموزانش مهارت‌های زندگی را بیاموزد و هم رابطه‌اش را با آن‌ها قوی‌تر کند. فرصتی را هم برای صحبت دانش‌آموزان قرار دهید تا درباره اتفاقات سطح شهر یا رسانه‌ها تبادل نظر کنند. در این راستا می‌توانید دیدگاه و نحوه بیانشان را ارتقا دهید.

● فضای کلاس را در صورت امکان هر از گاهی تغییر دهید. مثلاً در فضای باز یا کتابخانه یا آزمایشگاه یا کارگاه.

● به این فکر کنید که چطور می‌توانید دانش‌آموز ساکت را به حرف بیاورید و پر حرف‌ها را مهار کنید.

● شأن انسانی دانش‌آموز را در هر شرایطی مدنظر داشته باشید. خصوصاً به وقت تنبیه.

● با کلماتی شایسته با دانش‌آموزان سخن بگویید. آن‌ها بی‌شک از شما خواهند آموخت.

● به هیچ دانش‌آموزی برچسب نزنید؛ چه مثبت و چه منفی. ما باید به رفتار یا عمل غیرقابل قبول یا ناپسند فرد انتقاد کنیم نه به شخصیت او. همان‌طور که تشویق هم متوجه عمل یا رفتار پسندیده و شایسته دانش‌آموز است نه وجود او. بگوییم: «آفرین! از چه راه حل خلاقانه‌ای استفاده کردی!» به جای اینکه بگوییم: «آفرین! تو خیلی باهوشی.» یا «انجام ندادن تکالیف اصلاً قابل توجیه نیست و نباید تکرار کنی!» به جای اینکه بگوییم: «تو تنبلی!» باهوش و تنبل برچسب هستند و شخصیت دانش‌آموز را به جای عملکرد او هدف می‌گیرند.

● از دانش‌آموزان خود انتظارات مثبت داشته باشید و این انتظار را به آن‌ها انتقال دهید. تحقیقات نشان داده است وقتی از انسان انتظار کار نیک می‌رود فرد همه تلاشش را برای اینکه این ذهنیت محقق شود انجام می‌دهد و برعکس اگر احساس بی‌کفایتی به او انتقال دهید، فرد خودش را رها می‌کند. موتور محرک دانش‌آموزانتان باشید.

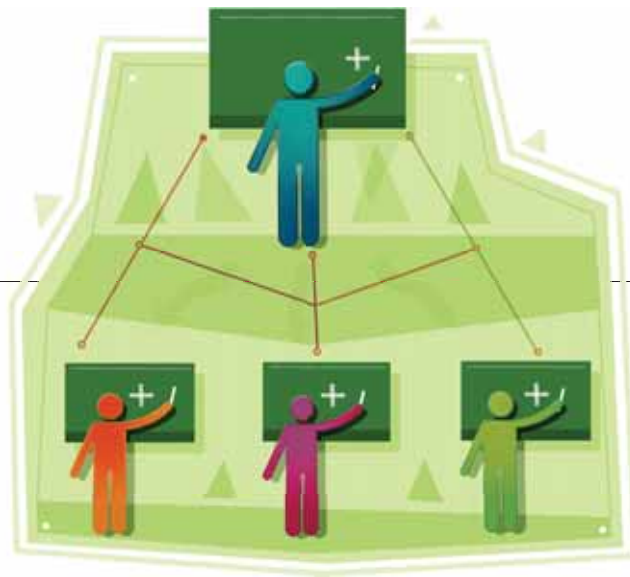
● از روش‌های تدریس متفاوت استفاده کنید تا علاقه و توجه دانش‌آموزان را برانگیزید.

● در هدف‌گذاری به دانش‌آموزانتان کمک کنید. تعیین اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدت برای رسیدن به موفقیت، مدیریت زمان را به آن‌ها خواهد آموخت که می‌توانند از آن برای همه عمر بهره بگیرند.

در آخر اینکه یادمان نرود که دانش‌آموزان ما در حال رشد هستند و رشد فشار فزاینده‌ای بر آن‌ها تحمیل می‌کند، بنابراین بزرگوارانه از خامی‌ها و کوتاهی‌های آن‌ها گذر کنید. شک نکنید عمل خالصانه شما در پرورش و تعلیم صحیح آن‌ها تأثیر عمیقی بر شخصیت و مسیر زندگی‌شان خواهد گذاشت و زمانی که از سال‌های تحصیل و کودکی و نوجوانی خود عبور کردند و به ثبات رسیدند، تبدیل به انسان‌هایی شایسته خواهند شد.

امیدواریم که مسئولان بیشتر به فکر سلامت و رفاه معلمان باشند چرا که سلامت روح و روان همگان در دست توانمند معلمان است. امروز معلمان فردای دانش‌آموزان است و فردای دانش‌آموزان فردای جهان و جهانیان.

بنابراین ارج نهادن به معلم توجه قائل شدن برای انسان و انسانیت است.

هم‌تدریسی چیست؟

هم‌تدریسی عبارت از این است که دو یا چند مدرس حرفه‌ای برای به اشتراک گذاشتن مسئولیت‌های آموزشی در یک گروه از یادگیرندگان، درگیر شوند. به عبارت دیگر، هم‌تدریسی نوعی آرایش آموزشی است که در آن یک معلم اصلی همراه با یک یا چند معلم متخصص دیگر، یک موضوع یا درس را برای یک گروه از یادگیرندگان تدریس می‌کنند. در هم‌تدریسی یاددهنده‌ها تصمیم‌های مشترک آموزشی اتخاذ می‌کنند و مسئول و پاسخگوی یادگیری یادگیرندگان هستند.

هم‌تدریسی برای اطمینان از تأمین نیازهای آموزشی یادگیرندگان در موقعیت‌های یادگیری متفاوت اجرا می‌شود. در هم‌تدریسی، یادگیرندگان در تمام سطوح علمی از تمرینات متنوع و توجه بیشتر معلم نفع می‌برند. هم‌تدریسی ارتباط مشترک بین دو یا چند معلم است که کاری را با یکدیگر به اشتراک می‌گذارند که اگر به تنهایی انجام دهند به نتیجه خوبی دست نمی‌یابند. هم‌تدریسی به مثابه یک روش آموزشی مؤثر، که از دانش و تخصص دو یا چند معلم در یک کلاس درس واحد بهره می‌برد، شناخته می‌شود.

در مدرسه از هم‌تدریسی اغلب به‌عنوان راهی برای استفاده از درک حرفه‌ای دو معلم برای پاسخگویی به نیازهای متنوع دانش‌آموزان در یک کلاس و همچنین در برنامه‌های آمادگی و توانمندسازی معلمان تازه‌کار استفاده می‌شود. از آنجا که بی‌تجربگی معلمان تازه‌کار می‌تواند پیامدهای منفی زیادی برای خود و شاگردانشان داشته باشد هم‌تدریسی می‌تواند این پیامدها را به حداقل برساند. چارچوب نظری هم‌تدریسی سنگ بنای رشد حرفه‌ای و اصطلاحات آموزشی است.

اهمیت و ضرورت ترویج

هم‌تدریسی معلمان

تدریس، به‌طور معمول، عملی انفرادی و شخصی

تعریف می‌شود در حالی که هم‌تدریسی برای تعامل و تفکر روی تجارب یاددهی و یادگیری و گشودن پنجره‌های بسته کلاس‌ها به روی شرکای تدریس و همچنین پاسخگویی به نیازهای دانش‌آموزان به کار می‌رود. هم‌تدریسی، که از آن به عنوان یکی از مهم‌ترین تجربه‌های آموزشی یاد می‌شود، مبتنی بر هم‌فکری معلمان، افزایش بازخورد و تبادل وسیع اطلاعات و منابع عمل می‌کند. انتظار می‌رود همان‌طور که معلمان روش‌های هم‌تدریسی را به کار می‌گیرند، مدیران و متخصصان نیز با تشویق و بازخورد مناسب مهارت‌های آن‌ها را بهبود بخشند. این کمک‌ها می‌تواند منجر به درک کاملی از نحوه فعالیت کلاسی و باعث کشف روش‌ها و تفکری جدید و خلاقانه در مورد مشکلات آموزشی مدرسه شود. این نوع از آموزش به معلمان اجازه می‌دهد در حالی که موفقیت دانش‌آموزان را افزایش می‌دهند، پایگاه دانش خود را نیز از طریق تعامل با یکدیگر تقویت کنند.

به‌طور کلی فواید هم‌تدریسی را می‌توان در ابعاد زیر خلاصه نمود:

۱. همکاری دو یا چند معلم با یکدیگر در تدریس یک موضوع در شرایطی که هر یک از آن‌ها در بعضی سرفصل‌ها تخصص بیشتر و یا تجربه‌های متفاوتی در روش تدریس داشته باشند.

۲. فراهم ساختن امکان استفاده معلمان جوان و تازه‌کار از دانش و تجربه استادان باتجربه در محیط هم‌تدریسی.

۳. استفاده از تجربه و تخصص صاحب‌نظران غیرآموزشی در بعضی درس‌ها در تدریس مشترک با معلمان! مانند استفاده از یک پلیس باتجربه در کلاس مطالعات اجتماعی یا استفاده از یک پزشک در کلاس بهداشت.

۴. کمک به شکل‌گیری سازمان یادگیرنده و مدیریت دانش در سازمان و ساختار مدرسه از طریق انتقال اطلاعات معلمان به یکدیگر.

* پی‌نوشت‌ها

1. Co- Teaching
2. Team- Teaching
3. Teaching Assistant

* منابع

1. Wilson, J.C., Ferguson, J. The Experience of Co-Teaching in Higher Education: To Be or Not to Be from: <http://109.cgpublisher.com/proposals/239/index.html>.
2. Wenzlaff, T., Brak, Bacharach, N. (2002). Walking our talk as educators: Teaming as a best practice. In E. Guyton, & J. Ranier (Eds.) Dubugue, IA: Kendall- Hunt publishing.